

Nr 247

Av herr Jansson m. fl., om åtgärder för att hindra olyckor inom sprängämnesindustrin.

(Lika lydande med motion nr 191 i Första kammaren)

Olyckorna inom sprängämnesindustrin har kommit allt tätare under de senaste åren. Det är framför allt till Gyttorp och Björkborn som olyckorna kan lokaliseras. Vid de senaste explosionerna, särskilt den i Gyttorp den 11 augusti 1967, då explosionen i den kemiska fabriken medförde att två arbetare dödades då de utförde experiment med raketbränsle, framkallade en stark reaktion bland de anställda, och en anmärkningsvärt stor del av arbetsstyrkan sökte andra anställningar.

Vid varje olycka har företagsledningen för Nitro Nobels anläggningar i Gyttorp fört fram att man från ledningen planerar att övergå till en mer automatiserad drift som skall göra tillverkningsprocesserna mindre riskfyllda. En delvis övergång till automatiserad drift har också skett vid exempelvis Nitro Nobel i Gyttorp, men denna omställning sker ytterst långsamt och inte i den takt som de tekniska möjligheterna medger.

Då tiden är inne för snabba åtgärder blir det främst på de statliga myndigheterna som ansvaret kommer att ligga. Olika alternativ kan därvid aktualiseras. Ett alternativ kunde vara att stoppa all tillverkning som är förknippad med risker till dess att mera moderna metoder, som länge varit i bruk i andra länder, tas i bruk också inom den svenska tillverkningen. Ett så rigoröst ingripande i driften skulle emellertid innebära stora nackdelar för de anställda. Ett bättre alternativ torde därför vara att ge de företag som tillverkar sprängämnen en bestämd tidsfrist då all tillverkning skall vara automatiserad och fjärrstyrd och att efter det att en sådan omställning är genomförd de bestämda tillverkningsmomenten effektivt övervakas av sprängämnesinspektionen som ges större kapacitet för att fylla sina viktiga uppgifter.

Olyckorna inom sprängämnesindustrin har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. I samband med ett interpellationssvar, som socialministern gav den 20 april 1967 på en fråga om förhållandet vid Nitro Nobel, lämnade socialministern en PM om förhållandena vid anläggningen, då regeringsformen förhindrade honom från att gå in på det enskilda fallet. I denna PM heter det:

Arbeterskyddstjänsten vid fabriken har efter undersökningen omorganiserats. En skyddsinspektör och sju skyddsingenjörer svarar numera för arbetarskyddet tillsammans med två huvudskyddsombud och ca 30 skyddsombud. Skyddstjänsten innefattar en kontinuerlig översyn av skyddsanordningarna, och skyddsinspektion i fabriken företas en gång i månaden. Nya säkerhetsbestämmelser för fabriken har utarbetats, och nya arbetsinstruktioner har tillkommit.

En omläggning av driften vid företaget har påbörjats. Den syftar till att flytta personalen från tillverkningslokalerna till skyddsrum, varifrån maskinerna skall fjärrmanövreras. Nitreranläggningen har byggts om på detta sätt, och ett nytt helt fjärrmanövrerat knådhus togs i bruk hösten 1966. Även om betydande tekniska svårigheter finns, är målet att så långt möjligt successivt åstadkomma en anläggning där personalen inte skall behöva befinna sig i riskzonen.

PM:s formulering om att det är »målet att så långt möjligt successivt åstadkomma en anläggning där personalen inte skall behöva komma i riskzonen» förefaller skrämmande tänjbar om man tar i betraktande vad som redan hänt i fråga om olyckor. I stället måste automatiseringen och fjärrstyrning av riskfyllda arbetsprocesser ställas som ett ovillkorligt krav för driftens bibehållande. Talet om »betydande tekniska svårigheter» när det gäller en övergång till mer moderna tillverkningsmetoder är inte en riktig tolkning av de tekniska förutsättningar som nu bjuds, utan kvarvaron av gamla och omoderna metoder i tillverkningen är enbart förestavad av företagets vinstmotiv.

Inte endast tillverkningsprocesserna måste bli föremål för åtgärder. Även lagring av de explosiva varorna liksom transporter av desamma måste bli föremål för översyn. Kontrollen är även därvid alltför slapp. Det finns anledning att minnas att vid olyckan i Gytterp 1964 hotade samtliga 15 skyddsombud att säga upp sin anställning därest inte företagsledningens nonchalans vid olika riskfyllda moment i arbetsprocessen upphörde. Frågan om lönesystemet inom denna industri, om exempelvis hög tidlön och kortare arbetstid för denna yrkesgrupp vore påkallad i stället för tidsstudier och ackord, i förening med normal arbetsdag, ofta även övertid, kan inte enbart hänvisas till att vara en förhandlingsfråga mellan arbetsmarknadsparterna.

Det har från många håll anförts att sprängämnesinspektionen fungerar otillfredsställande. Enligt arbetarskyddslagstiftningen sorterar sprängämnesinspektionen som yrkesinspektion under arbetarskyddsstyrelsen. Å andra sidan är sprängämnesinspektionen rent administrativt underställd kommerskollegium. Många års erfarenhet talar för att det nuvarande förhållandet med två överordnade instanser skapar en olycklig dualism som bidragit till sprängämnesinspektionens bristande effektivitet. Att en särskild kontaktman för sprängämnesinspektionen tillsatts inom arbetarskyddsstyrelsen kan inte anses tillfredsställande och utgör ingen lösning.

Med hänvisning till vad i motionen anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till regeringen begär

A. en skyndsam utredning och förslag till åtgärder rörande riskfyllda arbetsprocesser inom sprängämnesindustrin; samt

B. förslag om att sprängämnesinspektionen i administrativt och annat avseende helt blir underställd arbetarskyddsstyrelsen.

Stockholm i januari 1968

Axel Jansson (vpk)

C. H. Hermansson (vpk) Erik Karlsson (vpk) Henning Nilsson (vpk)

Gustav Lorentzon (vpk) Gunvor Ryding (vpk) Eivor Marklund (vpk)